

Sławomir Juszczyk, Martyna Jasionek

Szkoła Główna Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie

ŹRÓDŁA I BARIERY DZIAŁALNOŚCI INNOWACYJNEJ W PRZEDSIĘBIORSTWACH BRANŻY SPOŻYWCZEJ WOJEWÓDZTWA PODLASKIEGO

*THE SOURCES AND BARRIERS OF INNOVATION SOLUTIONS
IN THE FOOD PROCESSED ENTERPRISES IN PODLASKIE PROVINCE*

Słowa kluczowe: innowacje, działalność innowacyjna, źródła innowacji, przeszkody w działalności innowacyjnej

Key words: innovation, innovation activities, sources of innovation, barriers to innovation

Synopsis. W opracowaniu dokonano analizy systemu zarządzania innowacjami w przedsiębiorstwach branży spożywczej. Uwzględniono znaczenie poszczególnych źródeł informacji wykorzystywanych w opracowywaniu i wdrażaniu rozwiązań innowacyjnych. Podjęto również próbę zidentyfikowania przeszkód utrudniających lub uniemożliwiających prowadzenie działalności innowacyjnej.

Wstęp

W warunkach gospodarki opartej na wiedzy, innowacje stają się koniecznością w celu utrzymania oraz wzmocnienia pozycji przedsiębiorstwa na rynku. Innowacje powinny być traktowane jako środki służące kreowaniu i utrzymaniu przewagi konkurencyjnej przedsiębiorstwa oraz jako główny składnik przedsiębiorczości a także kluczowy instrument sukcesu przedsiębiorstw [Baruk 2002]. Konkurencyjne otoczenie wymusza ponadto na podmiotach gospodarczych prowadzenie działalności innowacyjnej. Wprowadzanie zmian w sferze produkcji, zarządzania oraz marketingu zwiększa szansę na wyróżnienie oferowanych przez podmiot produktów lub usług, a tym samym na poprawę wyników finansowych przedsiębiorstwa.

Przemysł spożywczy to szybko rozwijający się sektor polskiej gospodarki. Nakłady ponoszone na działalność innowacyjną w 2008 r. w zakresie innowacji produktowych i procesowych w podmiotach produkujących artykuły spożywcze (w tym napoje) według danych GUS wyniosły 2124,9 mln zł [Nauka i technika...2010], co stanowiło blisko 10% nakładów ponoszonych przez przedsiębiorstwa przetwórstwa przemysłowego. Pod względem poziomu nakładów na działalność innowacyjną, przemysł spożywczy uplasował się na trzeciej pozycji wśród przedsiębiorstw przetwórstwa przemysłowego.

Celem artykułu była identyfikacja źródeł informacji wykorzystywanych do wdrażania w przedsiębiorstwach rozwiązań innowacyjnych, a także rozpoznanie barier utrudniających lub uniemożliwiających wprowadzanie innowacji w badanych przedsiębiorstwach.

Material i metodyka badań

W artykule wykorzystano pierwotne źródła danych, w postaci wyników badań przeprowadzonych od stycznia do marca 2011 roku w 16 przedsiębiorstwach branży spożywczej w województwie podlaskim, które wprowadziły w 2010 roku innowacje i wyraziły zgodę na udzielenie odpowiedzi na ten temat. Ponadto, w artykule wykorzystano wtórne źródła danych w postaci wyników badań Głównego Urzędu Statystycznego zamieszczonych w publikacjach „Nauka i technika” oraz „Działalność innowacyjna przedsiębiorstw”. W zakresie gromadzenia materiału badawczego wykorzystano metodę studiów literaturowych oraz metodę kwestionariusza wywiadu, składającego się z 18 pytań, z tego 14 pytań dotyczyło zarządzania innowacjami.

Wyniki badań

Okres badawczy dotyczył lat 2008-2010. Spośród badanych przedsiębiorstw 11 funkcjonuje w branży przetwórstwa owocowo-warzywnego, 3 zajmują się przetwórstwem mięsa i 2 produkcją napojów gazowanych. Największym podmiotem wśród badanych pod względem zatrudnionych i sumy bilansowej, to Zakłady Spożywcze „BONA” Sp. z o.o. w Łomży. Przedsiębiorstwo powstało w 1990 roku i specjalizuje się w produkcji majonezów, sosów białych i czerwonych, ketchupów, musztard, marmolad, syropów,

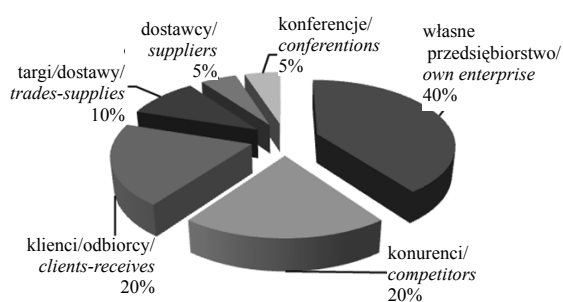
sałatek warzywnych oraz miodów [www.bona.lomza.pl]. Oferuje również produkty w opakowaniach przystosowanych do wymagań cateringowych, a także produkuje pod szczególne wymagania dostawców sieciowych, w asortymencie „marka własna” m.in. Carrefour, Tradis, Lider Price, Kaufland.

Zgodnie z definicją GUS, przedsiębiorstwo innowacyjne to przedsiębiorstwo, które w badanym okresie wprowadziło na rynek przynajmniej jedną innowację produktową lub procesową [Działalność innowacyjna...2010]. Badane przedsiębiorstwa spełniły ten warunek, z tym że Przedsiębiorstwo „Bona” wprowadziło ich najwięcej, to znaczy w latach 2008-2010 wdrożyło 10 innowacji.

Według Janasza i Kozioła [2007] wszystkie wdrożone innowacje posmajądają swoje określone źródło, które należy interpretować jako miejsce, w którym zostało ono zainicjowane jako pomysł, który stał się inspiracją oraz przyczyną wywołującą określone zjawisko i skutek. Źródła innowacji definiowane są również jako wszystko to, co inspirowa człowieka do procesu zmian [Pomykański 2001].

W literaturze przedmiotu spotkać się można z podziałem źródeł informacji dla działalności innowacyjnej na wewnętrzne oraz zewnętrzne [Baruk 2006]. Pierwsza grupa źródeł obejmuje inspiracje istniejące w samym przedsiębiorstwie, m.in. własne zaplecze badawczo-rozwojowe, kadra kierowniczą, zespoły zadaniowe oraz poszczególnych pracowników. Wśród zewnętrznych źródeł, zlokalizowanych poza strukturami organizacyjnymi danego podmiotu gospodarczego, wyodrębnia się m.in.: urzędy patentowe, klientów, konsumentów, dostawców, uczelnie wyższe, ośrodki badawczo-rozwojowe oraz targi i konferencje naukowe.

Badanie działalności innowacyjnej przeprowadzone przez GUS za lata 2004-2006 r. wykazało, iż 43,9% [Działalność innowacyjna...2008] przedsiębiorstw aktywnych innowacyjnie produkujących artykuły spożywcze (w tym również napoje), docenia wysokie znaczenie wewnętrznych źródeł informacji dla działalności innowacyjnej. Istotnymi informacjami dla innowacji są również źródła rynkowe, w tym głównie klienci

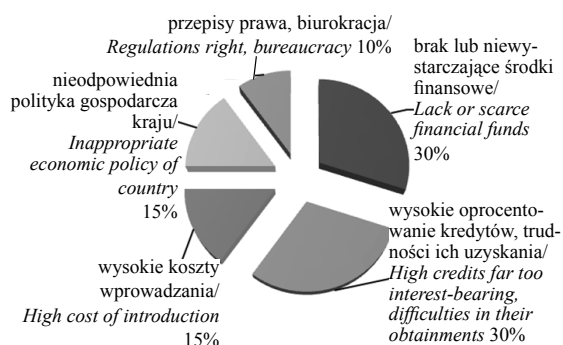

Rysunek 1. Źródła informacji dot. działań innowacyjnych średniorocznie w badanych przedsiębiorstwach branży spożywczej

Figure 1. Sources of information of innovation actions, average in researched entities

Źródło: opracowanie własne

Source: own study

Rysunek 2. Przeszkody działalności innowacyjnej badanych przedsiębiorstw

Figure 2. Obstacles in innovation activities of researched entities

Źródło: opracowanie własne

Source: own study

przedsiębiorstw oraz konkurenci, a także inne przedsiębiorstwa z tej samej branży.

Wprowadzając innowacje, badane przedsiębiorstwa wykorzystywały zarówno źródła tkwiące wewnątrz organizacji, jak i na zewnątrz.

Średnio 40% wszystkich uzyskanych informacji dla działalności innowacyjnej pochodziło z samych przedsiębiorstw. Mowa tu o własnym zapleczu B+R oraz działalności innowacyjnej własnych pracowników. Spośród źródeł zewnętrznych, badane podmioty wykorzystywały informacje zaczerpnięte od konkurentów, klientów oraz odbiorców. Mniejszym zainteresowaniem cieszyły się natomiast informacje pozyskiwane od dostawców oraz pochodzące z konferencji i targów. Zgromadzone w powyższy sposób informacje i inspiracje pozwoliły na sprecyzowanie kierunku oraz zasięgu prac prowadzonych nad nowymi rozwiązaniami technologicznymi, organizacyjnymi oraz marketingowymi.

Niepokojący był fakt, że badane podmioty nie korzystały z informacji zgromadzonych w urzędzie patentowym, ponadto nie wykazywały silnego zainteresowania informacjami pochodzącymi z uczelni wyższych oraz jednostek badawczo-rozwojowych. Pomimo przynależności badanych przedsiębiorstw do „Podlaskiego Klastra Spożywczego” oraz „Klastra Spożywczego Naturalnie z Podlasia”, nie prowadziły one współpracy z uczelniami wyższymi oraz obcymi jednostkami B+R, które mogą być istotnym ogniwem łączącym świat nauki z działalnością przetwórczą. Jednakże dzięki doświadczeniu pracowników własnych jednostek B+R, określić je można mianem generatorów nowych rozwiązań, znajdujących zastosowanie w prowadzonej działalności przetwórczej.

Przedsiębiorstwa w latach 2008-2010 napotykały w prowadzonej działalności innowacyjnej wiele przeszkód utrudniających lub nawet uniemożliwiających zarówno tworzenie, jak i wdrażanie rozwiązań innowacyjnych. Według założeń metodologicznych GUS, przeszkody te sklasyfikować można na cztery grupy czynników: ekonomiczne, związane z wiedzą, rynkowe oraz czynniki pozostałe. Wyniki badań GUS wykazały, iż przeszkodami najbardziej dotkliwymi dla działalności innowacyjnej przedsiębiorstw branży spożywczej okazały się czynniki ekonomiczne, w tym zwłaszcza brak środków finansowych w przedsiębiorstwie, na co wskazało 33,1% [Działalność innowacyjna...2008] ogółu przedsiębiorstw, a także zbyt wysokie koszty innowacji (32,6% ogółu przedsiębiorstw).

W przypadku badanych przedsiębiorstw, dominującymi przeszkodami napotykanymi podczas opracowywania oraz wdrażania innowacji, były bariery o charakterze ekonomicznym. Mowa tu przede wszystkim o braku lub też niewystarczającej ilości środków finansowych, którymi dysponują przedsiębiorstwa. Przyczyną takiej sytuacji może być również niewystarczająca wiedza kadry zarządzającej w zakresie sposobów pozyskania środków na sfinansowanie działalności innowacyjnej. Z przeprowadzonych badań wynika także, że wśród barier o charakterze ekonomicznym znalazły się również zbyt wysokie oprocentowanie kredytów oraz trudności w ich uzyskaniu (rys. 2).

Pozytywne natomiast jest to, że badane przedsiębiorstwa nie wskazały na przeszkody związane z niskimi kwalifikacjami personelu, niechęcią kierownictwa wyższego i średniego szczebla do innowacji czy też brak doświadczenia we wprowadzaniu nowości na rynek.

Podsumowanie i wnioski

Badane przedsiębiorstwa branży spożywczej w województwie podlaskim zostały wybrane celowo, a zatem uzyskane wyniki nie mogą być uogólniane na całą populację przedsiębiorstw spożywczych. Mogą jednak być podstawą do wstępnych uogólnień z tego zakresu.

Analiza zagadnienia wykazała, że badane przedsiębiorstwa w latach 2008-2010 były innowacyjne, wprowadziły bowiem od 3 do 10 rozwiązań innowacyjnych.

Przedsiębiorstwa branży spożywczej przy opracowywaniu i wdrażaniu innowacji wykorzystywały głównie informacje pochodzące z wnętrza podmiotu, bazując na własnym zapleczu B+R oraz działalności innowacyjnej własnych pracowników. Spośród źródeł zewnętrznych największym zainteresowaniem cieszyły się informacje pochodzące od klientów przedsiębiorstw, a także konkurentów.

Spośród szerokiego spektrum przeszkód utrudniających prowadzenie działalności innowacyjnej, badane przedsiębiorstwa wskazywały przede wszystkim na bariery ekonomiczne, zwłaszcza dotyczyło to niewystarczających środków własnych, trudności formalnych w pozyskaniu kredytów oraz wysokiego ich oprocentowania.

Literatura

- Baruk J.** 2006: Zarządzanie wiedzą i informacjami. Wyd. Adam Marszałek, Toruń, 111-112.
Baruk J. 2002: Innowacje, kultura innowacyjna i poziom innowacyjności przedsiębiorstw przemysłowych. *Gospodarka Narodowa*, 1-12, 78.
 Działalność innowacyjna przedsiębiorstw w latach 2004-2006. 2008: GUS, Warszawa, 113.
 Działalność innowacyjna przedsiębiorstw w latach 2006-2009. 2010: GUS, Warszawa, 11.
Janasz W., Kozioł K. 2007: Determinanty działalności innowacyjnej przedsiębiorstw. PWE, Warszawa, 27.
 Nauka i technika w latach 2006-2009. 2010: GUS, Warszawa, 161, 177.
Pomykalski A. 2001: Zarządzanie innowacjami. PWN, Warszawa, Łódź, 25.

Summary

The paper analyzes the innovation management system in food processed company. The authors take into account the importance of various sources of innovation used in developing and implementing solutions. The paper attempt to identify the obstacles which hinder or impede innovative activities. The dominant source for innovative activities were own R & D centers. In addition, actions inspire innovative information was derived from customers and competitors. In innovative activities the economic obstacles were dominated among researched entities.

Adres do korespondencji:

dr hab. Sławomir Juszczyk, prof. nadzw. SGGW, mgr Martyna Jasionek
 Szkoła Główna Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie
 Wydział Nauk Ekonomicznych, Katedra Ekonomiki i Organizacji Przedsiębiorstw
 ul. Nowoursynowska 166
 02-787 Warszawa
 e-mail: slawomir_juszczyk@sggw.pl
 e-mail: martyna.jasionek@interia.pl